

tive. Stoga, ova knjiga, nastala deceniju poslije samih događanja, ima poseban značaj. Autorovo umijeće prelaska s teme na temu zahtijeva od čitaoca visoku koncentraciju pri čitanju knjige. Svestranost autora ogleda se u bogatstvu multidisciplinarnog pristupa što se očituje u poznavanju historijskog slijeda, ekonomske historije, sociološke teorije kao i filozofskih tumačenja društvenih formacija.

Iako je autor sudionik događaja u radu ne nalazimo autobiografske iskaze. Pri izradi knjige korištena je izvorna građa sastavljena od programskih dokumenata učesnika u sukobu, izvoda iz jugoslavenske štampe i drugih publikacija, kao i brojnih zbornika i članaka. Autor kaže da je nemoguće predstaviti svu složenost “društvenih sukoba” krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina, stoga ni mi nećemo reći da smo u ovom prikazu predstavili sve orijentacione tačke u knjizi. Bogatstvo podataka, složenost i aktuelnost tematike kao i multidisciplinarni pristup problemu, predstavljaju osnovnu vrijednost knjige koja se nalazi pred nama. ■

Dženita Sarač

Dr. Jusuf Mulić, *Hercegovina*. (3 knjige). Mostar: Muzej Hercegovine, 2004 (2007), (542; 491; 522 str.)

U izdanju Muzeja Hercegovine u Mostaru objavljena je u dva dijela monografija *Hercegovina*, autora dr. Jusufa Mulića. Prvi dio, pod naslovom *Hercegovina - Feudalna oblast srednjovjekovne bosanske države*, objavljen je 2004. i odnosi se na feudalnu oblast srednjovjekovne države Bosne kojom su, u raznim granicama i pod raznim nazivima, od osnivanja do kraja njene opstojnosti upravljali pripadnici vlasteoske porodice Kosača. Drugi dio monografije odnosi se na Hercegovinu kao vojnu i upravnu jedinicu Osmanskog carstva, a podijeljena je u dvije knjige: jedna knjiga (*Hercegovina: Vojna i upravna jedinica Osmanskog carstva*), obuhvata događanja na području Hercegovine u XV i XVI stoljeću; druga knjiga (*Hercegovina: Vojna i upravna jedinica Osmanskog carstva*) objavljena je u Sarajevu, krajem 2007, a obuhvata period od početka XVII stoljeća do kraja osmanske vladavine.

Dr. Jusuf Mulić je rođen u Konjicu 1933. gdje je završio osnovnu školu i nižu realnu gimnaziju pa će ga ljubav prema užem zavičaju i njegovoj historiji trajno pratiti, iako ga je život odveo u druge naučne vode (završio je Poljoprivredni fakultet,

magistrirao iz agrarno-ekonomskih nauka, a doktorirao iz mikro-ekonomskih). Vežanost za zavičaj i ljubav za njegovom historijom ostala je trajna pa se nakon odlaska u mirovinu nakon zapažene naučne karijere (obavljao je dužnost dekana Poljoprivrednog fakulteta u Sarajevu od 1981. do 1983. i rektora Univerziteta u Sarajevu od 1991. do 1993.) posvetio svjetranom izučavanju prošlosti Bosne i Hercegovine, Hercegovine, Konjica i njegove uže okoline. Njegova istraživanja u arhivima rezultirala su značajnim historijskim radovima.

Dr. Mulić je bosanskohercegovačku historiografiju obogatio vrijednim monografijama: *KONJIC I NJEGOVA OKOLINA: U vrijeme osmanske vladavine (1463-1878)* (2001); *Konjic i njegova okolina u vrijeme austro-ugarske vladavine (1878-1918)* (1990); *Konjic i njegova okolina periodu između dva svjetska rata (1918-1941)* (2005); *Starosjedilački rodovi*, (2005); *Papirni novac na tlu Bosne i Hercegovine od 1918. godine do danas*, (2000) i *Velika Srbija, muslimani i Bosna od početka prvog srpskog ustanka 1804. do početka Drugog svjetskog rata 1941. godine*, (2006).

Sve pomenute knjige pisane su lijepim, jednostavnim i odmjerenim stilom, što ih čini interesantnim ne samo uskom krugu historičara već i široj čitalačkoj publici. Dr. Mulić je za pisanje svojih knjiga koristio rezultate vlastitih istraživanja u brojnim arhivima i dostignuća dosadašnje historiografije, a svaka navedena činjenica je potvrđena navođenjem materijalnih dokaza u sačuvanim historijskim izvorima, odnosno spomenicima, kako sam autor naziva historijske izvore.

Monografijom *Hercegovina – Feudalna oblast srednjovjekovne bosanske države i Vojna i upravna jedinica Osmanskog carstva* historiografska literatura srednjeg vijeka i osmanskog perioda je obogaćena interesantnim djelom. Ova će monografija od 1552 stranice teksta sigurno biti od koristi svim budućim historičarima koji se budu zanimali za našu prošlost, jer je sveobuhvatna i jer još nije napisana cjelovita historija Bosne.

Bosna i Hercegovina je kao sastavni dio osmanskog carstva bila specifična teritorija u čijem je okviru egzistirala Hercegovina kao vojna i upravna jedinica. Njen teritorij se prostirao od potoka Žrnovica na ulasku u grad Split u župi/nahiji Poljica do Podgorice i s Prijepoljem kao posljednjim dijelom na istoku. Njena teritorija se vremenom smanjivala što se lijepo vidi na kartama ucrtanim na koricama knjiga.

U monografiji *Hercegovina* autor je prikupljene činjenice izložio kroz 20 poglavlja u kojima je objasnio: teritorijalni opseg hercegovačke zasebne oblasti od nastanka do formiranja Hercegovačkog sandžaka (1601-1878.), organizaciju vlasti, timare i timarske organizacije, vjerske zajednice te prihvatanje islama i etničko-konfesionalna pomjeranja u sastavu stanovništva u gradskim i seoskim sredinama. Autor nije zaobišao ni druge segmente življenja u ovom periodu. Zbog toga je opisao

školske, kulturne, zdravstvene i saobraćajne prilike. Detaljno je opisao sve ratne sukobe koji su se odvijali na ovom području i objasnio specifične odnose sa Dubrovačkom republikom i ratovanja sa Crnom Gorom i Mletačkom republikom. Objasnio je promjene koje su se kroz stoljeća dešavale u pravima raspolaganja zemljištem i u privredi.

Njegovom zapažanju nije ništa promaklo što je bitno i važno za historiju Hercegovine. Dr. Mulić majstorski gleda, vidi, opisuje i tumači. Svaku i najmanju pojedinost koju je zapazio u neobjavljenom izvoru ili mu se neka interpretacija historijskog izvora u literaturi učinila neuvjerljiva on je prokomentirao. Njegovi slobodni i utemeljeni komentari sa snagom argumenata, ostaju vjerni zapis, ali i vjerodostojno svjedočanstvo.

Nikakav prikaz ne može obuhvatiti sve što je sadržano na preko 1500 stranica monografije *Hercegovina*. Izdvojila bih ipak poglavlja koja se odnose na gradska naselja na hercegovačkom području: Gradska naselja (knjiga 2.1.) i Dalji razvoj gradskih naselja (knjiga 2.2.) U prvoj knjizi drugog dijela monografije dr. Mulić je opisao razvoj svih naseljenih mjesta na području koje je do kraja 16. stoljeća obuhvatala vojna i upravna jedinica Hercegovina u okviru Osmanskog carstva, a u knjizi 2.2. je opisan nastavak razvoja tih naselja. Autor je uložio dosta truda da za sva naseljena mjesta iznađe relevantne podatke. U uvodu ove knjige on, sa žaljenjem, ističe da nije uvijek u tome uspio, jer o nekim našim gradovima nije ništa napisano. Opis svakog mjesta obogaćen je fotografijama sa starih razglednica što ovu knjigu čini još interesantnijom.

Na kraju svakog dijela monografije *Hercegovina* nalaze se vrijedna obavještenja koja će čitaocima biti od velike pomoći. Obavještenja sadrže: popise korištene i u radu navedene literature, indekse imena i geografskih pojmova, preglede mjera, novca, preračunavanje godina.

Samo popisi korištenih izvora i literature jasno govore o vrijednosti ove monografije. Umjesto zaključka navodimo dio iz recenzije profesora S. Hodžića: "Potpuno sam svjestan činjenice da knjigu svaki njen čitalac i korisnik neće prihvatiti s dužnim poštovanjem, možda i zbog nezadovoljstva što je u njoj napisano i nešto što za njega nije prihvatljivo. To nas, međutim, ne treba brinuti, jer je to uvijek tako. Najbitnije je da knjiga nije pisana za dnevno-političke potrebe i, poznajući profesora Mulića, bez ikakve namjere da se tim povodi. A, od svega je najvažnije, da je sve što je u njoj napisano, utemeljeno na materijalnim dokazima, što je kod pisanja knjiga iz historiografije Bosne i njenih geografskih i historijskih političkih cjelina, danas ri-jedak slučaj". ■

Mina Kujović